

Instytut Pamięci Narodowej - Katowice

<https://katowice.ipn.gov.pl/pl3/aktualnosci/243512,Autobusy-i-tramwaje-na-zdjeciach-SB.html>
14.06.2026, 15:56

Autobusy i tramwaje na zdjęciach SB

08.06.2026

Do „Migawki archiwalnej” dotarły słuchy, że wśród Czytelników tych krótkich tekstów można spotkać miłośników różnych starych pojazdów. Wychodząc naprzeciw ich zainteresowaniom publikowaliśmy już zdjęcia samochodów i parowozów; dziś pora na autobusy i tramwaje.

Jak zwykle kilka słów wyjaśnienia: fotografie zostały wykonane przez funkcjonariuszy MO lub SB w toku ich służbowych czynności - na przykład obserwacji czy śledztw. Fotografowanie pojazdów komunikacji publicznej nie było nigdy ich głównym celem - jedynym wyjątkiem była ewentualna dokumentacja z wypadku. Jeśli zatem na resortowych zdjęciach znalazły się autobusy lub tramwaje, to jako bohaterowie drugiego planu: tło dla śledzonej i fotografowanej osoby, miejsce wizji lokalnej, element operacyjnie zabezpieczanego wydarzenia. Z tych samych powodów na fotografii często znajduje się jedynie fragment pojazdu - ale mamy nadzieję, że fani tych zabytków nie będą rozczarowani.

Większość prezentowanych dziś w „Migawce” zdjęć pochodzi z zasobu Oddziałowego Archiwum IPN w Katowicach, ale kilka znaleźliśmy w zbiorach innych oddziałów IPN. Szczegółowe opisy są jak zwykle zamieszczone przy konkretnych fotografiach, w tym miejscu poświęcimy nieco więcej miejsca na opis dwóch spraw operacyjnych, zawierających dokumentację fotograficzną.

Pierwsza to dwutomowa sprawa dochodzeniowa prowadzona w 1988 r. przez Wydział Śledczy SB w Częstochowie w sprawie „okoliczności poprzecinania pasków klinowych na sprężarkach w autobusach” w zajezdni nr 1 MPK przy ul. Źródlanej. Sprawcy uszkodzili w ten sposób dziewięć autobusów marki Jelcz i jeden Ikarus. Początkowo zajmujący się sprawą funkcjonariusz zlekceważył ją uznając ją za dość błahą, jednak dość szybko jego przełożeni zdecydowali się wszcząć dochodzenie. Niewykluczone, że bardziej od samego sabotażu niepokoił ich czas jego dokonania: w nocy z 8 na 9 maja - a więc bezpośrednio przed obchodzonym wtedy w bloku komunistycznym dniem zwycięstwa. Przesłuchano zatem aż 101 świadków (pracowników i byłych pracowników MPK), dokonano oględzin, poszukiwano narzędzia, którym pocięto paski klinowe. W sierpniu dochodzenie zostało umorzono, a w listopadzie podjęte; cały wysiłek poszedł jednak na marne i w grudniu 1988 r. umorzono je ostatecznie wobec niewykrycia sprawców. Uznano, że powodem sabotażu nie była działalność antyradziecka, ale próba wywarcia presji „na dyrekcję MPK, by w autobusach montowano oryginalne paski klinowe produkcji węgierskiej”, bardziej wytrzymałe niż paski polskie.

Druga warta opisaną sprawą była prowadzona przez Wojskową Prokuraturę Garnizonową w Warszawie przeciwko sprawcom zabójstwa funkcjonariusza MO, Zdzisława Karosa. 18 lutego 1982 r. wczesnym popołudniem w Warszawie milicjant jechał tramwajem nr 24 na swoją zmianę. Od dwóch miesięcy trwał stan wojenny i sytuacja była bardzo napięta. W Grodzisku Mazowieckim grupa nastolatków utworzyła tajną organizację Siły Zbrojne Polski Podziemnej: początkowo zamierzali roznosić ulotki, ale później, kierowani młodzieńczą naiwnością, postanowili odbijać internowanych z więzienia w Białoleścu. Broń mieli pozyskać rozbijając milicjantów i wojskowych - w lutym napadli na dwóch i dość łatwo odebrali im pistolety, byli więc tym powodzeniem bardzo ośmieleni. Feralnego lutowego dnia wsiadając do tramwaju zauważyli funkcjonariusza z bronią i postanowili, niestety, działać. Zażądali od Karosa broni mierząc do niego z pistoletu; napadnięty

milicjant zaczął się z nimi szarpać próbując wyrwać pistolet jednemu z napastników. Podczas szamotaniny pistolet wystrzelił, a kula wręcz zdemolowała narządy wewnętrzne Karosa. Mężczyzna przeszedł skomplikowaną operację, jednak zmarł w szpitalu 23 lutego. Od rykoszetu niegroźnie ranny został jeszcze jeden pasażer tramwaju. W całą sprawę zamieszany był ksiądz Sylwester Zych, jedna z ostatnich ofiar komunistów, zmarły w podejrzanych i nigdy niewyjaśnionych okolicznościach latem 1989 r. Ksiądz znał młodych konspiratorów, którzy po nieumyślnej zbrodni opowiedzieli mu o niej i wyblągali milczenie oraz – znów niestety – zgodę na przechowanie przez niego broni. Na początku marca wszyscy zostali aresztowani, a we wrześniu 1982 r. skazani na kary od kilku do 25 lat więzienia. Ksiądz wyszedł z więzienia w 1986 r., ale nie miał spokoju: grożono mu, Kiszczak wprost oskarżał go o morderstwo Karosa, w marcu 1989 r. został napadnięty przez nieznanymi sprawców, a w lipcu przez takich samych sprawców zabity.

(na podstawie IPN Ka 09/184, IPN BU 1357/1478 - IPN BU 1357/488

<https://polskieradio24.pl/artukul/2456940,mlodziencza-naiwnosc-i-cynizm-komunistow-sprawa-smierci-sierzanta-karosa>

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/219015,Ks-Sylwester-Zych-wspolpracownik-Solidarnosci.html>

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/99681,70-lat-temu-urodzil-sie-ks-Sylwester-Zych-wspolpracownik-Solidarnosci-zamordowan.html>)

Widok na parking autobusowy na placu zajezdni w Częstochowie, 1988 r. (IPN Ka 09/184, t. 1)

Uszkodzony autobus marki „Ikarus” na kanale naprawczym w zajezdni w Częstochowie, 1988 r. (IPN Ka 09/184, t. 1)

Wnętrze uszkodzonego autobusu z zaznaczoną pokrywą - osłoną sprężarki, 1988 r. (IPN Ka 09/184, t. 1)

Ikarus" o numerze bocznym 337, jeden z uszkodzonych w zajezdni w Częstochowie, 1988 r. (IPN Ka 09/184, t. 1)

Autobus Jelcz 272 Mex. Zdjęcie wykonano w Częstochowie przy ul. Krakowskiej obok zakładów „Elanex” w marcu 1981 r. (IPN Ka 010/53, t. 8)

Autobus marki „Ikarus” przed Urzędem Wojewódzkim w Katowicach. Zdjęcie zrobiono podczas Bożego Ciała, 17 VI 1976 r. (IPN Ka 085/64, t. 28/1)

Autobus „San 100” na ul. Wita Stwosza w Katowicach. Zdjęcie zrobiono podczas Bożego Ciała, 17 VI 1976 r. (IPN Ka 085/64, t. 28/1)

Autobus „San H100”. Zdjęcie zrobiono prawdopodobnie podczas męskiej pielgrzymki w Piekarach Śląskich, 29 V 1977 r. (IPN Ka 030/121/2)

Autobus marki „Ikarus”. Zdjęcie zrobiono prawdopodobnie podczas męskiej pielgrzymki w Piekarach Śląskich, 29 V 1977 r. (IPN Ka 030/121/2)

Autokar marki „Jelcz” 043 („Ogórek”) na ul. Warszawskiej w Katowicach. Autobus przyjechał z Warszawy z wycieczką, stąd tabliczka z nazwą miasta. Zdjęcie zrobiono w sierpniu 1964 r. (IPN Ka 031/56/1)

Tramwaj linii nr 24 typu 13N, w którym postrzelono Zdzisława Karosa. Fotografię zrobiono w zajezdni przy ul. Młynarskiej w Warszawie w dniu zajścia, 18 II 1982 r. (IPN Ka 1357/479)

Wnętrze wagonu tramwajowego typu 13N. Fotografię zrobiono podczas wizji lokalnej dot. śmiertelnego postrzelenia Zdzisława Karosa w zajezdni przy ul. Młynarskiej w Warszawie, 4 III 1982 r. (IPN BU 1357/479)

Wnętrze wagonu tramwajowego typu 13N. Fotografię zrobiono podczas wizji lokalnej dot. śmiertelnego postrzelenia Zdzisława Karosa w zajezdni przy ul. Młynarskiej w Warszawie, 4 III 1982 r. (IPN BU 1357/479)

Tramwaj w Poznaniu na ul. Czerwonej Armii (obecnie św. Marcin). Zdjęcie zrobiono podczas protestu w dniu 28 VI 1956 r. (IPN BU 354/2, t. 1)

Tramwaj w Poznaniu na ul. Czerwonej Armii (obecnie św. Marcin). Zdjęcie zrobiono podczas protestu w dniu 28 VI 1956 r. (IPN BU 354/2, t. 1)

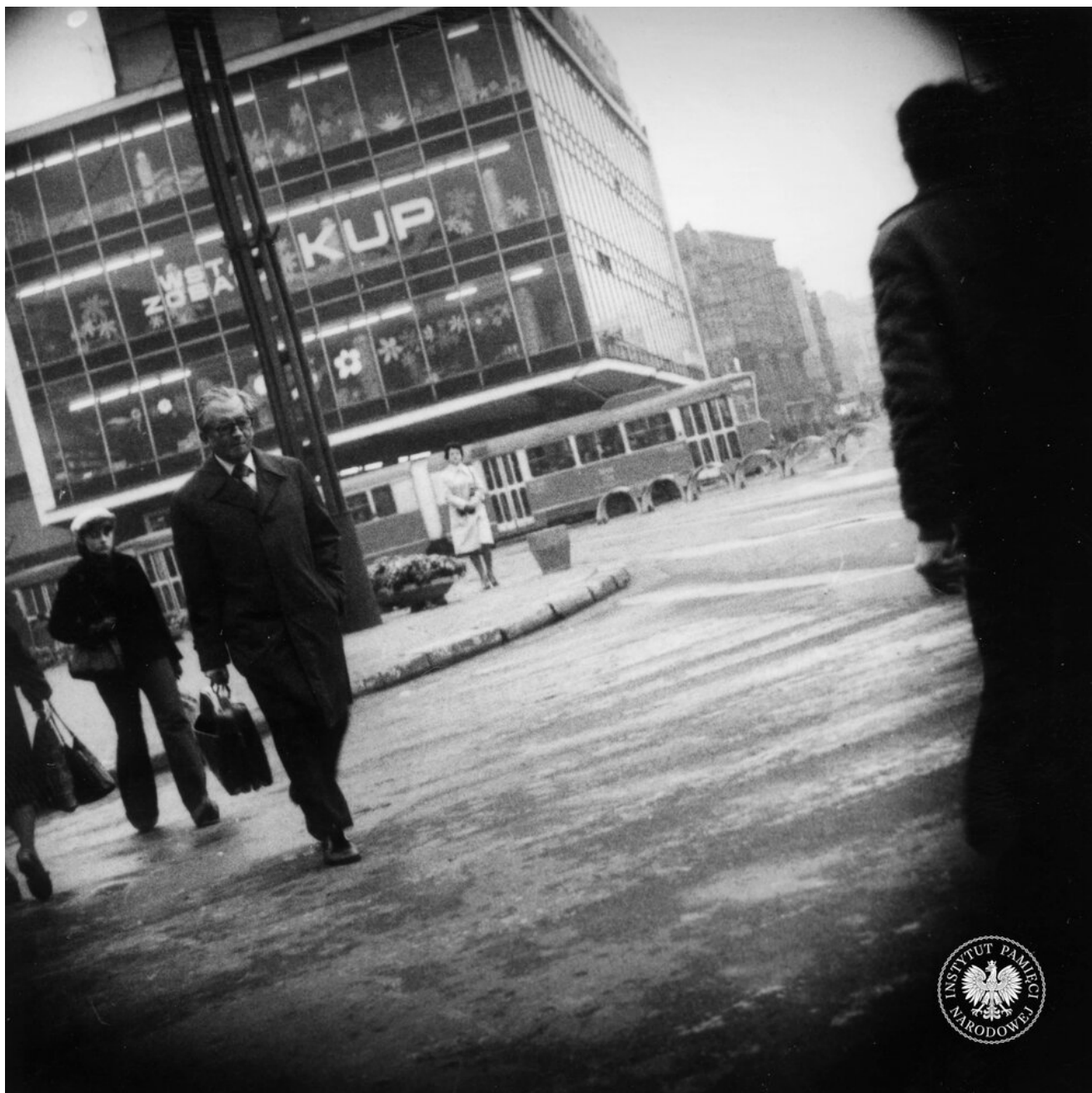
Zderzenie tramwajów w Gdańsku, przy wjeździe na most Błędnik. Data zdarzenia jest nieznana (IPN Gd 05/95)

Tramwaj linii nr 9, uczestnik wypadku drogowego w Gdańsku. Data zdarzenia jest nieznana (IPN Gd 05/95)

Tramwaj w Gdańsku, data wykonania fotografii jest nieznana (IPN Gd 05/98)

Tramwaj na katowickim Rynku. Zdjęcie zrobiono podczas obserwacji mężczyzny w płaszczu w październiku 1979 r. (IPN Ka 435/136)

Tramwaj na przystanku przy ul. Armii Czerwonej (obecnie Armii Krajowej) w Chorzowie. Zdjęcie zrobiono podczas obserwacji mężczyzny w czapce (IPN Ka 435/121)

Tramwaj w Krakowie. Zdjęcie zrobiono w latach pięćdziesiątych lub sześćdziesiątych XX wieku (IPN Kr 041/221)

Tramwaj w Krakowie. Zdjęcie zrobiono w latach pięćdziesiątych lub sześćdziesiątych XX wieku (IPN Kr 041/221)

Tramwaj w Krakowie. Zdjęcie zrobiono w latach pięćdziesiątych lub sześćdziesiątych XX wieku (IPN Kr 041/221)

Zderzenie dwóch tramwajów w Łodzi. Data zdarzenia jest nieznana (IPN Ld PF10/608, t. 10)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Katowice

Katowice

komunizm

Archiwalia IPN

Powiązane wiadomości

Migawki archiwalne